

Hela Människans grunddokument om alkohol

Här presenteras en idégrund för reflektion och förhållningssätt till alkohol- och missbruksarbete i Hela Människan. För att kunna påverka attityder och visa på möjliga konsekvenser av alkoholbruk är det viktigt att våga ställa meningsfulla och sakliga frågor om den enskildes och kyrkornas förhållningssätt till alkoholbruk.

Bruket av alkohol är mer än någon annan enskild faktor den direkta eller medverkande orsaken såväl till sjukdom, skador, olyckor, våld och kriminalitet som till sociala och psykiska problem. De positiva förväntningar som knyts till alkoholens verkan är trots detta många, alkoholen betraktas som allt från festdryck till sorg- och problemlösare. Dokumentet försöker spegla kyrkornas, och därmed Hela Människans, roll och uppgift i förhållande till denna kluvenhet i relationen till alkohol som vårt samhälles största och enda lagliga berusningsmedel.

Detta innebär inte att kyrkorna och Hela Människan avsäger sig ansvaret att möta det ökande bruket av avancerade droger och mediciner, framförallt hos unga. Tvärtom, här finns ett minst lika stort behov, men ett entydigt budskap när det gäller t ex narkotika är i vårt land betydligt mindre känsloladdat.

Dokumentet är antaget vid Hela Människans extra representantskapsmöte i april 1998.

Alkoholbruk i bibelns perspektiv

Bibelns principiella hållning till alkohol är moralisk men inte moralistisk. Bibeln fördömer dryckenskap men inte vinbruket i sig. Den skiljer mellan ansvarigt och oansvarigt bruk av skapelsens gåvor och produkter.

Kyrkornas roll måste här vara att kunna erbjuda en etisk vägledning där man kan se bibelns ställningstaganden till alkoholbruk i ljuset av den ytterligare insikt och kunskap vi idag besitter. Vi har att påminna om att alkoholbruket alltjämt är den största orsaken till missbruk, sociala och hälsomässiga problem.

Föreställningar om alkoholbruk

Det finns två grundläggande uppfattningar i debatten om alkoholbruk. Den ena är att alkoholbruk är ofarligt så länge man kan kontrollera bruket och klarar sig från beroende. De som förespråkar detta anser att det i första hand är en fråga om karaktär och kontroll och slår därmed fast grunderna för hur man skall förstå och förhålla sig till dem som inte klarar bruket.

Genom detta skapar de en gräns mellan brukare och missbrukare som kan användas till att dölja faktiska och möjliga faror i bruket och som kan godkänna ett bruk utan eftertanke. Denna inställning leder också till att "normalbruk" kan hållas utanför alla moraliska och hälsomässiga problem och skapar en flyttbar gräns som gör acceptabelt bruk oskadligt. Risksignaler avdramatiseras därigenom och ett, ofta smygande, beroende kan hinna utveckla sig, utan att det ifrågasätts.

Den andra uppfattningen är att det är något närmast mytiskt i själva alkoholen som kan göra varje brukare till alkoholist, efter första supen eller efter tio år. Utifrån denna syn slåss man mot varje form av nyttjande. Problemet ligger hos alkoholen och är därför inte ett moraliskt problem i sig själv. Föreställningen om alkoholen som orsak till missbruk har skapat en rädsla för allt alkoholbruk, men det har också skapat en förebyggande effekt genom att avhålla människor från allt bruk av alkohol.

Forskningen visar i dag att det finns ett tydligt samband mellan tillgång, konsumtion och skadeverkningar. Denna inställning har därför säkerligen haft en positiv, hälsomässig effekt för samhället.

Förhållningssättet leder dock samtidigt till att den som berusar sig kan ursäktas eller ursäktar beteende och handlingar genom bruket av alkohol. Föreställningen om vad ”alkoholen gör med människor”, leder till att vad som sker under alkoholpåverkan blir betraktat som något som nästan ligger utanför gränsen för det personliga ansvaret.

Det vore olyckligt om vi som kristna skulle ta en allt för tydlig ställning emot något av dessa förhållningssätt, då de sannolikt var för sig utgör delar i en ”sanning” som är svår att överblicka. Vårt uppdrag är att förmedla en så bred och saklig information som möjligt och samtidigt ge människan rätt till såväl stöd och välsignelse som förlåtelse och återupprättelse.

Kyrkornas inställning till alkohol som berusningsmedel har varit relativt entydigt negativ. Grunderna för detta har varit allt mellan moralism och omsorg till rädsla för det okontrollerade eller negativa erfarenheter.

För att kunna fullgöra ett etiskt rådgivningsuppdrag får vi inte bortse från att många människor uppfattar alkohol som en festdryck. Kyrkan måste kunna visa respekt även för detta ställningstagande och ge vägledning i relation till alkohol utan att skapa känslor av ofrihet och ångest.

Alkoholens fysiska, psykiska och sociala påverkan

Alkohol är ett gift som påverkar alla celler och organ i kroppen och långvarigt bruk ger medicinska skador och sjukdomar. Dessa skador har inget som helst samband med den skadades förmåga att styra sitt drickande eller berusningsgraden vid varje enskilt tillfälle. De är helt relaterade till ålder, vikt och kön och till den totala mängd alkohol som konsumerats, även i form av ”normalkonsumtion”.

I vår kultur har det sedan länge funnits utrymme för alkohol och dess funktion som högtidsskapare. I dag har vi gått över till ett allt mer vardagsbetonat dryckesmönster, något det gäller att tydligt varna för. Dels ökar möjligheterna till oreflekterat drickande, dels leder det långsiktigt till en utarmning och slentrian, där alkoholen själv kommer att utgöra en nödvändig grund för fest och högtid.

Det betyder att kyrkorna för att kunna påvisa ett ansvarsfullt förhållande till alkoholen, själva måste ha ett stort mått av kunskap och insikt om alkoholens verkningar och dess roll i vår kultur.

Att vara en förebild - frihet och ansvar

Förebilden är i regel alltid förankrad i en av två modeller. Den ena är den yttre förebilden som anpassar sig till de vanor och åsikter som råder i den för tillfället gällande miljön. Den andra är en förebild som styrs av en personlig integritet, vilken är förankrad i grundläggande etiska värderingar.

Det är inte alltid konflikt mellan de två modellerna, men de förhåller sig olika till människans frihet att själv värdera och det kommer tillfällen, när skillnaden kommer i dagen. Vi måste därför noggrant tänka igenom vilka principer som skall ligga till grund för vår vägledning.

Skall kyrkorna förmedla ramar för tillvaron, som det åligger människorna att försöka följa eller skall vi genom saklig information tydliggöra de förutsättningar som gäller, som stöd för ett eget val. Är frågan om alkoholbruk för allvarlig för att överlätas till individens fria beslut och har hon kunskap nog?

Svaret handlar om värdet av friheten att välja, även då valet kan bli destruktivt. För kyrkan är det viktigt att se att den har ett uppdrag som är större. Bibeln ger människor rätt att bortse från mänskliga pålagor vad gäller mat och dryck, men ställer stora krav på kärleken till nästan och till att göra de nödlidandes sak till sin.

Slutledningen blir att det som kan upplevas som ett olösligt dilemma är det centrala för den kristna förebilden, dubbelheten är den förebild den kristna etiken presenterar. Vi skall kunna ge oss rätten att kämpa för ett nyktert samhälle och samtidigt visa respekt för den enskildes egen relation till mat och dryck.

Att vara en förebild är att genom kärlek, insikt och kunskap i ord och gärning förmedla grunderna för det egna beslutet och handlingsutrymmet. Att ha samma åsikt i alla situationer är inget kristet

förhållningssätt i sig. Det är inte dubbelmoral att kunna ha olika uppfattning i olika relationer och situationer. Vad som ytterst är avgörande för uppkomsten av dubbelmoral är om ett ställningstagande tillkommit utifrån behovet att visa en ideologisk fasad.

I kyrkan måste alla människor kunna mötas utan förakt eller fördömande. Var och en har ansvar för sitt eget liv och sina egna gränser, men det får inte utesluta att vi visar omsorg om vår medmänniskor.

Kyrkornas ansvar och samarbete

Kyrkorna har överlåtit mycket av frågorna om alkohol och andra droger till de som arbetar med missbruksfrågor. Synen på alkohol i kristna sammanhang blir därför ofta en fråga om alkoholism kontra helnykterhet.

Kyrkornas budskap i alkoholfrågan måste vara ett budskap möjligt att nå fram till alla. Kyrkornas uppgift är universell, deras engagemang och budskap gäller alla människor. Ett av kyrkornas huvudansvar är att i praktisk handling bedriva ett socialt diakonalt arbete och att som etiska rådgivare kunna förmedla en konkret vägledning om de förhållanden som gäller för individens val.

De som tydliggör sin inställning till alkohol genom ett konsekvent helnykterhetsbeslut ska uppmuntras till detta. Ingen kan dock dogmatiskt belasta någon med sådana krav utan att komma i konflikt med den kristna friheten. Detta är emellertid inte något hinder för praktiska och etiska argument för att om möjligt påverka någon till ett personligt beslut, något som många ser som en naturlig konsekvens av det kristna kärleksbudet.

Det är viktigt att enskilda kristna genom personliga beslut engagerar sig i drog- och nykterhetsfrågor, men kyrkans ansvar är ännu bredare. Den skall vara en kyrka både för helnyktra, måttlighetsbrukare och alkoholskadade. Kyrkan skall i sitt gemensamma arbete kunna visa kärlek och moralisk insikt och därigenom visa på vägarna till hjälp, frihet och ett bra liv.

Kyrkan måste återerövra de andliga upplevelsernas områden genom trovärdiga budskap. Vi måste genom kunskapsförmedling förebygga drogernas makt och andliga bedrägeri och vara så realistiska i vår förkunnelse att folk känner igen sig och åter ser Gud som den naturliga tillflykten.

Vi måste i budskap och själavård få ett förhållande till människornas stängda och bortglömda känslor i stället för ett ”förkristligande” av det instängda. Vi måste tydligt kunna presentera relationen mellan ansvar, skuld och befrielse på ett sådant sätt att Jesus blir den naturliga förebilden och befriaren.

Hela Människan måste därför ta fasta på viljan till socialt engagemang och lita på att en fördjupad personlig insats kan leda till ökad medvetenhet. Det är därför viktigt att kristna med olika uppfattningar om och relationer till alkohol och alkoholbruk kan samarbeta. Det krävs vilja och mod att hjälpa varandra vidare i ett arbete med den gemensamma målsättningen att lindra en existerande nöd och att hindra nya generationer från att glida in i skadliga alkoholvanor. Vi kan genom etisk reflektion påvisa de möjliga konsekvenserna av ett alkoholbruk, särskilt i relation till de unga och till utsatta situationer.

Hela Människans arbete måste fästa fokus vid mottagaren, mötet och dialogen, med grund i respekt för varje människas enskilda beslut. Det är viktigt att hitta nivåerna för människors egna tolkningar. Vi måste därför aktivt förnya vårt budskap och genom en saklig information passera förbi människors spärrar och kunna erbjuda en opinionsbildande spetskompetens.

Riktlinjer för Hela Människans arbete

- Hela Människan skall erbjuda och bistå kyrkorna med fackkompetens om alkohol och andra droger. Organisationen skall verka för insikt om konsekvenser av alkoholbruk och missbruk av alkohol, droger, medicin m.m. Den skall vara ett redskap för att i ord och diakoni kunna ge en bred etisk vägledning och andlig eller praktisk hjälp till människor i missbruk eller med andra alkohol- eller drogrelaterade problem, samt till deras anhöriga.
- Hela Människan skall förmedla en objektiv kunskap om alkoholens och drogernas verkningar. Den skall presentera möjligheter till engagemang och en tydlig hållning i kampen mot alkoholens och drogernas negativa konsekvenser. Organisationen skall erbjuda och tillhandahålla kompetens och verktyg så att människors och församlingars relation till alkoholbruk skall kunna präglas av en etisk reflektion, byggd på ansvarsfulla och väl genomtänkta val.
- Hela Människan skall verka för en ökad kunskap om behovet och värdet av punktnykterhet och drogfrihet, exempelvis vid graviditet och amning, under uppväxt- och ungdomstiden, i arbetslivet, i trafiken m.m. Den skall verka för en ökad kunskap om värdet av alkoholfria zoner och att

kyrkorna själva skall utgöra en av dessa zoner. Den sociala samvaron i kyrkan och i församlingens regi skall därför vara fri från servering av alkohol.

- Hela Människan skall verka för att helnykterhet skall kunna praktiseras som genomtänkt och livsbejakande livsstil. Organisationen skall erbjuda faktakunskap så att riskerna för negativa hälsomässiga och sociala konsekvenser ska kunna sättas mot en måttfull relation till alkohol och erbjuda verktyg så att varje umgänge med alkohol skall kunna vara ett noggrant genomtänkt och belyst val.

Referenslitteratur

En sammanfattning av *Alkoholpolitik för ett bättre samhälle – En vägledning för åtgärder*. 1995. Utg.av Nykterhetsrörelsens Landsråd.

För människans skull. Hela Människans drogpolitiska handlingsprogram.

Keller, John. 1991. *Släpp taget! En bok om drogberoende, relationer, tillit och andlighet*. Örebro. Libris.

Kristoffersson, Rolf. 1995 "Helnykterhet som religiös livshållning." I Rydving, Håkan (red.). *Rus och rit*. Örebro. Libris. 215-236.

Nationella Folkhälsokommittén. 1997. *Svensk Alkoholpolitik- Vål motiverad eller förlegad?* Stockholm.

Wahlgren, Teija (red) 1994. *Illusion och verklighet – drogfrågan som utmaning till Svenska kyrkan*. Mitt i församlingen 1994:6.